

CEGESOMA NEWSLETTER

NR 4 - FEBRUARI 2014

[nl](#) [fr](#) [en](#)

FUNDAMENTEEL WO I-ONDERZOEK GAAT VAN START

Op 1 maart beginnen twee historici in het Cegesoma met een doctoraatsonderzoek over de Eerste Wereldoorlog. Specifieke sociale groepen en oorlogsherinnering staan daarin centraal. De projecten kaderen in het federale BRAIN-programma. [\[MEER INFO\]](#) (http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=2489)

DEBATAVOND OVER "IN VLAAMSE VELDEN"

Op maandag 17 maart organiseren we samen met het Instituut voor Publieksgeschiedenis een debatavond over de televisieserie "In Vlaamse Velden". Specialist en makers gaan in gesprek over geschiedenis en fictie op het kleine scherm. [\[MEER INFO\]](#) (http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=2479)

BTNG: NIEUW ENGELSTALIG NUMMER IS VERSCHENEN

Het tweede Engelstalige nummer na de herlancering van het tijdschrift in nieuwe vorm bevat vier boeiende artikels, een debatrubriek en 'Current Issues in Belgian History'. [\[MEER INFO\]](#) (http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=2474)

HET LANDSCHAP VAN WOI-HERDENKINGSPROGRAMMA'S IN BELGIË

Op alle beleidsniveaus maken overheden zich op voor de herdenking van 100 jaar Grote Oorlog. We zetten de verschillende herdenkingsprogramma's op een rijtje. [\[MEER INFO\]](#) (http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=2486)

DE GROOTE OORLOG IN ONZE BIBLIOTHEEK

Het Cegesoma begon pas rond 1990 zijn bibliotheekbeleid te richten op de Eerste Wereldoorlog. Ondanks de nog resterende lacunes mogen de resultaten van de inhaalbeweging gezien worden. [\[MEER INFO\]](#) (http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=2492)

BRAIN – Twee onderzoeksprojecten over de Eerste Wereldoorlog

De sociale impact van de oorlog op verzetsstrijders en collaborateurs & De herinnering aan WOI via monumenten en erfgoed in Antwerpen en Luik

[Karla Vanraepenbusch](#) en [Florent Verfaillie](#) begonnen in maart 2014 in het CegeSoma elk aan een doctoraatsthesis over de Eerste Wereldoorlog. Beide thesissen kaderen binnen de BRAIN projecten (Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks, Federaal Wetenschapsbeleid). Op die wijze bezet het CegeSoma een centrale plek in het nieuwe fundamentele wetenschappelijke onderzoek dat in België zal gebeuren rond WOI.

Het project van [Florent Verfaillie](#) (CegeSoma/UGent) maakt deel uit van de onderzoeksgroep "The Great War from below" (gecoördineerd door [Nico Wouters](#), met KULeuven, UGent en UNamur als partnerinstellingen). Dit project wil de impact onderzoeken van WOI op specifieke sociale groepen. Het onderzoeksnetwerk telt drie pre-doc onderzoekers en één postdoctoraal onderzoeker.

Florent Verfaillie's thesis gaat over **de sociale impact van de oorlog op verzetsstrijders en collaborateurs van 14-18**. Hij is in het bijzonder geïnteresseerd in hun gevangeniservaring, en ook in de diversiteit van hun levensparcours. Hij behandelt de verscheidenheid in gedragslijnen die Belgische burgers tijdens de bezetting aannamen en tracht de factoren te benoemen die hen aanzetten om zich zuss of zo te positioneren. Bovendien analyseert hij de gevolgen van hun gevangeniservaring, zowel op het vlak van hun patriottische en sociale identiteitsbesef, als op het vlak van hun verdere levensloop.

Promotoren: [Nico Wouters](#) (CegeSoma) en Bruno De Wever (UGent).

Het project van [Karla Vanraepenbusch](#) (CegeSoma/UCL) kadert in het onderzoeksnetwerk [MEMEX](#) – Recognition and Resentment: experiences and memories of the Great War in Belgium, met als partnerinstellingen de UCL, UGent, ULB en KULeuven. Dit onderzoeksproject wil de brug leggen tussen de traumatische ervaringen van zij die WOI beleefden en de naoorlogse individuele en collectieve herinneringen (en herinneringsconstructies). Dit onderzoeksproject telt in totaal vier doctoraalonderzoekers en een postdoctoraal onderzoeker.

Karla Vanraepenbusch inventariseert en analyseert in haar thesis **de materiële herinneringssporen (monumenten, gedenkplaten en straatnamen) van de Eerste Wereldoorlog in het stedelijke landschap van Antwerpen en Luik**. Antwerpen, de belangrijkste havenstad en Nederlandstalig, en Luik, de grootste industriestad en Franstalig, lijken op het eerste zicht weinig gemeenschappelijk te hebben. Nochtans werden beide steden tijdens de oorlog door de Duitsers belegerd, overmeesterd en bezet. Deze twee steden delen dus een gemeenschappelijke oorlogservaring, de bezetting, die sterk verschilt van wat de frontsteden en de martelaarssteden ondergingen. De onderzoekster tracht dan ook het antwoord te vinden op de volgende vragen: resulteerde deze gemeenschappelijke oorlogservaring in een gelijkaardige collectieve herinnering? En indien niet, wat is dan voor elke stad de specificiteit van de stedelijke herinnering aan 14-18?

Promotoren: Laurence van Ypersele (UCL) en [Chantal Kesteloot](#) (CegeSoma).

Website: <http://www.memex-ww1.be/>

Twitter: @memexww1



Inhuldiging van het Monument voor de Geallieerden te Luik, in aanwezigheid van koning Leopold III, 20 juli 1937. (Foto Cegesoma, nr 37597)

De Groote Oorlog op het kleine scherm

De rol van geschiedenis en fictie in de televisieserie "In Vlaamse Velden"

Eén vertoont momenteel de groots opgezette fictiereeks over de Eerste Wereldoorlog *In Vlaamse Velden*. Op **maandag 17 maart 2014**, de dag na de laatste aflevering, gaan de makers van de serie in gesprek met enkele specialisten over de verbeelding van de Eerste Wereldoorlog in de serie. Plaats van de afspraak: Gent, woonplaats van de familie Boesman.

In Vlaamse Velden volgt in tien afleveringen het Gentse bourgeoisgezin Boesman doorheen de Eerste Wereldoorlog. De familieleden nemen de kijker mee langs de geschiedenis van de Duitse bezetting, het activisme, de medische zorg, overlevingsstrategieën en de strijd aan het IJzerfront. Fictie is een krachtig medium om historische realiteiten te evoceren. Maar hoe maak je van geschiedenis een entertainende televisiereeks? Welke keuzes hebben de makers van *In Vlaamse Velden* gemaakt, en waarom? Op welke grenzen zijn ze gestoten? Hoe hebben ze getracht om er een historisch geloofwaardige en waarachtige reeks van te maken?

Op maandagavond 17 maart nodigen het CEGESOMA en het Instituut voor Publieksgeschiedenis de makers van *In Vlaamse Velden* en enkele specialisten inzake Wereldoorlog I en publieksgeschiedenis uit om hun visie op de reeks te delen met het publiek. Het panel bestaat uit Kees Ribbens (NIOD - Erasmus Universiteit Rotterdam), Antoon Vrints (UGent), Luc Vandeweyer (Algemeen Rijksarchief), Roel Vandewinkel (Universiteit Antwerpen - LUCA School of Arts), regisseur Jan Matthys, scenarist Geert Vermeulen, bedenker Mark De Geest en historisch adviseur Dominiek Dendooven (In Flanders Fields Museum). Bruno De Wever (UGent, IPG) modereert het gesprek.

Praktisch:

Locatie: Filmzaal Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, Paddenhoek 1-3, 9000 Gent.

Tijdstip: maandag 17 maart, van 20u tot 22u (deuren open om 19.30u).

De toegang is gratis, maar wegens het beperkte aantal plaatsen is vooraf aanmelden verplicht via cegesoma@cegesoma.be of 02/556 92 11.



Actrice Lize Feryn, die de rol vertolkt van Marie Boesman. (Copyright Menuet)

INSTITUUT  VOOR
PUBLIEKSGESCHIEDENIS



28 / 1 / 2014

◀ [Terug](#) ▶

Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis - 2013, nr. 4

Het vierde nummer van de *JBH/BTNG/RBHC* (2013) is verschenen. Dit is het tweede Engelstalige nummer na de opstart van het tijdschrift in de nieuwe vorm in 2012.

Het Engelstalige nummer van het *BTNG* wil aandacht vestigen op internationale aspecten van de Belgische geschiedenis in de negentiende en twintigste eeuw. In dit nummer zijn vier artikelen opgenomen:

- *Left to Their Own Devices. Belgium's Ambiguous Annexation of Eupen-Malmédy* (Vincent O'Connell).
- *Learning from Entrepreneurial Failure. Leo Baekeland's Exit from Europe* (Joris Mercelis).
- *Human rights, multinationals, and transnational networks. The Belgian mobilization against repression in Brazil and its significance for Third World solidarity activism in the 1970s and beyond* (Kim Christiaens).
- *An unlikely minority ? The Development and Use of 'Minority Rhetoric' among the Francophones of Flanders, 1918-1932* (David Hensley).

Naast de artikelen zijn er nog de rubrieken "Debate" ("Beyond Belgium: Encounters, Exchanges and Entanglements, 1900-1925"), en "Current Issues in Belgian History" (verslagen van conferenties over geschiedtheorie en ecologische geschiedenis). Tot slot is er het overzicht van doctoraten en een recensierubriek met uitgebreide bespreking van enkele Engelstalige publicaties over Belgische geschiedenis.



Voor een abonnement of een los nummer: Willem Erauw, Cegesoma, Luchtvaartsquare, 29, 1070 Brussel, jbh-admin@cegesoma.be, tel. + 32 (0)2 556 92.

Voor meer informatie, bezoek de [website van het tijdschrift](#).

Willem Erauw
21/01/2014

◀ Terug ▶

Honderd jaar Grote Oorlog in België

Het landschap van herdenkingsprojecten

Niet zoals veel andere landen bereidt ook België zich voor op een nooit geziene herdenkingsgolf. Nu reeds gaat er geen dag meer voorbij of er wordt ergens de start van een nieuw project aangekondigd, gaande van tentoonstellingen tot toeristische wandelingen (zie onderaan voor een lijst met relevante websites). Bij gebrek aan één centraal informatiepunt, is het moeilijk om zich een idee te vormen van het totale herdenkingslandschap. Om daaraan wat tegemoet te komen, bevat [deze tekst](#) een overzicht van de lopende initiatieven.

Vlaanderen verraste menig ander bestuursniveau door al enkele jaren geleden te beginnen met de voorbereiding van een ambitieus herdenkingsprogramma. Daarvoor werden zeer grote financiële middelen gereserveerd. Vlaanderen ziet in de herdenkingen vooral een kans om enerzijds het toerisme verder te ontwikkelen, en anderzijds de zichtbaarheid van Vlaanderen in het buitenland te vergroten. Met behulp van ad hoc investeringen heeft de regering er het aanbod aan toeristisch-recreatieve infrastructuur versterkt en een kalender opgesteld met prestigieuze culturele activiteiten over de Eerste Wereldoorlog. Wat in het oog springt in het Vlaamse herdenkingsprogramma, is de vooraanstaande plaats van de Westhoek, het gebied van de vroegere frontlijn. De kern van het Vlaamse herdenkingsproject is dan ook de frontervaring en de diverse aspecten van de stellingenoorlog (veldslagen, gewonden, het dagelijkse soldatenleven, het gebied achter het front...). Door de sterke nadruk op dat aspect van het oorlogsverleden, schuiven diverse Vlaamse provincies en steden andere facetten naar voor. Dat komt met name tot uiting in enkele grote thematische tentoonstellingsprojecten.

De twee Franstalige regeringen (van het Waals Gewest en van de Fédération Wallonie-Bruxelles) besloten in 2012 om de krachten te bundelen. Ook zij gingen grote financiële engagementen aan. Daar waar de Vlaamse regering de nadruk legt op één bepaalde regio – de Westhoek – en één aspect van de oorlog – het front – is het Franstalige project holistischer. Doel is de totaliteit van de oorlogservaring in België aan bod te laten komen, meer bepaald: de gevechten van augustus 1914, het geweld tegen burgers, de loopgravenoorlog, bezet België en de naoorlogse periode.

Vlaanderen en de beide Franstalige regeringen zijn duidelijk de zwaargewichten. Toch doen ook de federale overheid en de andere entiteiten van het land mee. De federale overheid beschouwt zichzelf vooral als een organisator van herdenkingsplechtigheden met internationale allure. Daarnaast fungeert ze ook als subsidiërende overheid. Ook al zijn de federale middelen gevoelig kleiner dan die van de deelstaten, ze zijn welgekomen, al was het maar ter ondersteuning van initiatieven met een reikwijdte die Vlaanderen of Wallonië overstijgen, of van samenwerkingen tussen verschillende deelstaten. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van zijn kant wil vooral het specifieke van de Brusselse oorlogservaring in het licht plaatsen. Brussel was, de hele oorlog lang, de enige bezette West-Europese hoofdstad. De Duitstalige Gemeenschap staat in een ietwat moeilijke verhouding tot het Belgische oorlogsverleden, gezien de Oostkantons destijds nog tot het Duitse Keizerrijk behoorden. Men besloot daarom om lokale initiatieven te ondersteunen, zonder dat er echt sprake is van een officieel herdenkingsprogramma.

In de [bijgevoegde tekst](#) worden de voornaamste projecten, geïnitieerd of ondersteund door de diverse overheden, voorgesteld. Ook de projecten waar het Cegesoma bij betrokken is, passeren de revue.



Iedere 11 november vindt er een herdenkingsplechtigheid plaats op de François Rigasquare in Schaarbeek, ter ere van de soldaten van de Congolese Force Publique. Het plaatselijke monument, onthuld in 1970, eert de herinnering aan de soldaten die streden in de Slag om Tabora, één van de grote 'Belgische' overwinningen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Ondanks het feit dat het Instituut voor Veteranen dezer dagen de 27 Congolese soldaten die vochten aan het IJzerfront in herinnering brengt (a.d.h.v. een boek en een tentoonstelling), wordt de oorlogsvoering in de koloniën vaak vergeten in de Belgische herdenkingsprogramma's. (Foto IV-INIGNIOO Jérusalem Piérard)

Belangrijke Belgische websites

Vlaanderen:

<http://www.vlaanderen.be/int/100-jaar-groote-oorlog-2014-18>
<http://www.flandersfields.be/nl>
<http://www.antwerpen1914-1918.be/>
<http://www.antwerpen14-18.be/>
<http://www.west-vlaanderen.be/genieten/vrijetijd/gonewest/Pages/default.aspx>
<http://www.limburg1914-1918.be/>

Waals Gewest en Fédération Wallonie-Bruxelles:

<http://www.commemorer14-18.be/>
<http://www.provincedeliege.be/fr/evenement/1?nid=6876&from=actu>
<http://www.paysdesvallees.be/fr/commemorer-14-18.html?IDC=27855>
<http://www.mons.be/decouvrir/histoire/1914-1918>

Federale overheid :

<http://www.be14-18.be/nl>

Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

http://visitbrussels.be/bitc/BE_nl/mini-site/18804/2014-18-in-brussel.do

Grensoverschrijdende projecten:

<http://www.1418herdacht.be/>

[Mélanie Bost](#)

12 / 2 / 2014

◀ [Terug](#) ▶

Onze bibliotheek en de Eerste Wereldoorlog

Oorspronkelijk gefocust op de Tweede Wereldoorlog, heeft het Cegesoma zijn onderzoeksterrein sinds de jaren 1990 uitgebreid naar de Eerste Wereldoorlog. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de bibliotheek van het Cegesoma werken met betrekking tot de Eerste Wereldoorlog slechts 15 % uitmaken van het geheel aan publicaties over beide wereldoorlogen. Al bij al gaat het daarbij toch om meer dan 5.000 referenties.

Toch moet de omvang van de collectie niet worden onderschat. Dankzij vrij grote budgetten en een duwtje in de rug van het Algemeen Rijksarchief, dat een deel van zijn documentatie aan het Cegesoma heeft geschonken, hebben we in een vijftiental jaar een aanzienlijk fonds kunnen aanleggen.

Trefwoorden zoals "wereldoorlog (1914-1918) – België" of "wereldoorlog (1914-1918) – veldtochten en veldslagen" leveren vooral oudere, maar nog steeds interessante werken op. We denken bijvoorbeeld aan *L'épopée belge dans la Grande Guerre racontée par les écrivains et les combattants belges* (1923, 4 vol.). Soms gaat het om meer wetenschappelijke werken als *La Belgique et la guerre mondiale* (1928) van Henri Pirenne, een pionierswerk over dit thema.

Wanneer we een zwaar beladen concept als 'pangermanisme' nemen en dit associëren met de Eerste Wereldoorlog via de trefwoorden "pangermanisme – 1914-1918" en "pangermanisme – Duitsland – 1914-1918", krijgen we eveneens een interessant resultaat. De eerste term levert 16 titels op, waaronder de klassieker *Mitteleuropa* van Friedrich Neumann (1915), maar ook de recente studie over *La Wallonie et la Première Guerre mondiale. Pour une histoire de la séparation administrative* van Paul Delforge (2008). Daarnaast vinden we via dit sleutelwoord ook wetenschappelijke werken die hun politieke en polemische bedoelingen moeilijk kunnen verbergen, zoals *Flandern und Deutschland. Die Flamen und wir*, van Kurt Kerlen (1915).

Het trefwoord "imperialisme – Duitsland – 1914-1918" blijkt eveneens een rijke oogst op te leveren, niet minder dan 42 titels, veelal in het Duits, naast werken in het Frans, Nederlands en Engels. Een bonte verzameling van de meest uiteenlopende werken en bronnenuitgaven, en ook werken die in de loop van de jaren zelf bronnen zijn geworden. Om er slechts enkele te noemen: Herman Losch, *Der mitteleuropäische Wirtschaftsblock und das Schicksal Belgiens*, 1914; Heinrich Theodor List, *Deutschland und Mitteleuropa: Grundzüge und Lehren unserer Politik der Errichtung des deutschen Reiches*, 1916; Steffen Bruendel, *Volksgemeinschaft oder Volkstaat: die 'Ideen von 1914' und die Neuordnung Deutschlands im Ersten Weltkrieg*, 2003, tot de recente collectieve bibliografie onder redactie van Thomas F. Schneider, *Die Autoren und Bücher der deutschsprachigen Literatur zum 1. Weltkrieg 1914-1939*, 2008.

Globaal zien we een overwicht aan Duitstalige werken, naast Angelsaksische. Franstalige en Nederlandstalige werken zijn kleiner in aantal. Vlaamse titels (werken of bronnen) zijn vaak geschreven vanuit regionaal of lokaal perspectief. Recente werken zijn in het algemeen van hogere kwaliteit. De lezer die verder wil zoeken via soortgelijke combinaties (bijvoorbeeld "pangermanisme – België") zal onontbeerlijke werken vinden op zijn intellectuele speurtocht. Zo ook bezit het Cegesoma meerdere werken van de zeer productieve auteur André Chéradame, die sinds 1902 de strijd aanging tegen het pangermanisme en die strijd 40 jaar later in New York verderzette met *La clef du monde et de la victoire*. Eveneens is er de destijds zeer gemediatiseerde studie van Fritz Fischer, *Les buts de guerre de l'Allemagne impériale* (1970), of ook het half-apocriefe *Testament politique du Baron von Bissing*.

De opsomming van deze rijkdom betekent niet dat er geen lacunes zouden zijn in de collectie. Ondanks goed vertegenwoordigde thema's (bijvoorbeeld het trefwoord "wereldoorlog (1914-1918) – België – activisme", dat 146 titels oplevert) blijft er zowel voor de periode 1914-1918 als voor de jaren 1920 en de periode voorafgaand aan de oorlog, een grote leemte. Om terug te komen op het pangermanisme, ontbreken in de collectie de bekende boeken van Joseph-Ludwig Reimer, *Eine pangermanisches Deutschland* (1905), of de 'bijbel' van generaal Bernhardt, *Deutschland und der Nächste Krieg* (1911). Niet alleen zijn dit fundamentele werken om de mentaliteit van de leidende klassen van het Wilhelmijnse Rijk te begrijpen, ze werden ook vertaald in de belangrijkste Europese talen.

In het verleden zijn er in de collectie dus hiaten ontstaan. Genereuze schenkers leverden anderzijds een positieve bijdrage aan de collectie van ons studie- en documentatiecentrum. Hun milde schenkingen blijven zeer welkom.

[Alain Colignon](#)

12 / 2 / 2014



Kaft van het boek van Marcel Senesael, *De IJzerslag 1914*, Langemark, Druk NV Vonksteen, 1958.

◀ [Terug](#) ▶